

Dr. Yvonne Rensen

Klinisch neuropsycholoog i.o. en
senior onderzoeker

Topklinisch Centrum voor Korsakov,
Vincent van Gogh

Confabuleren

alles over korsakov

Wat heb je gisteren meegemaakt?

- Welk gevoel roept mijn reactie bij je op?
- Hoe sterk ben je ervan overtuigd dat jouw waarheid klopt en mijn verhaal onzin is?
- Wat zou je tegen mij willen zeggen?

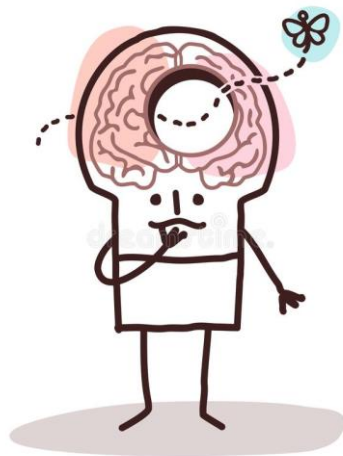

Take home message

Een confabulatie is echt
iemand's waarheid.

WAAR OF NIET WAAR

“Confabuleren is het opvullen van gaten in het geheugen”

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

WAAR OF NIET WAAR

“Confabuleren is het opvullen van gaten in
het geheugen”

NIET (HELEMAAL) WAAR

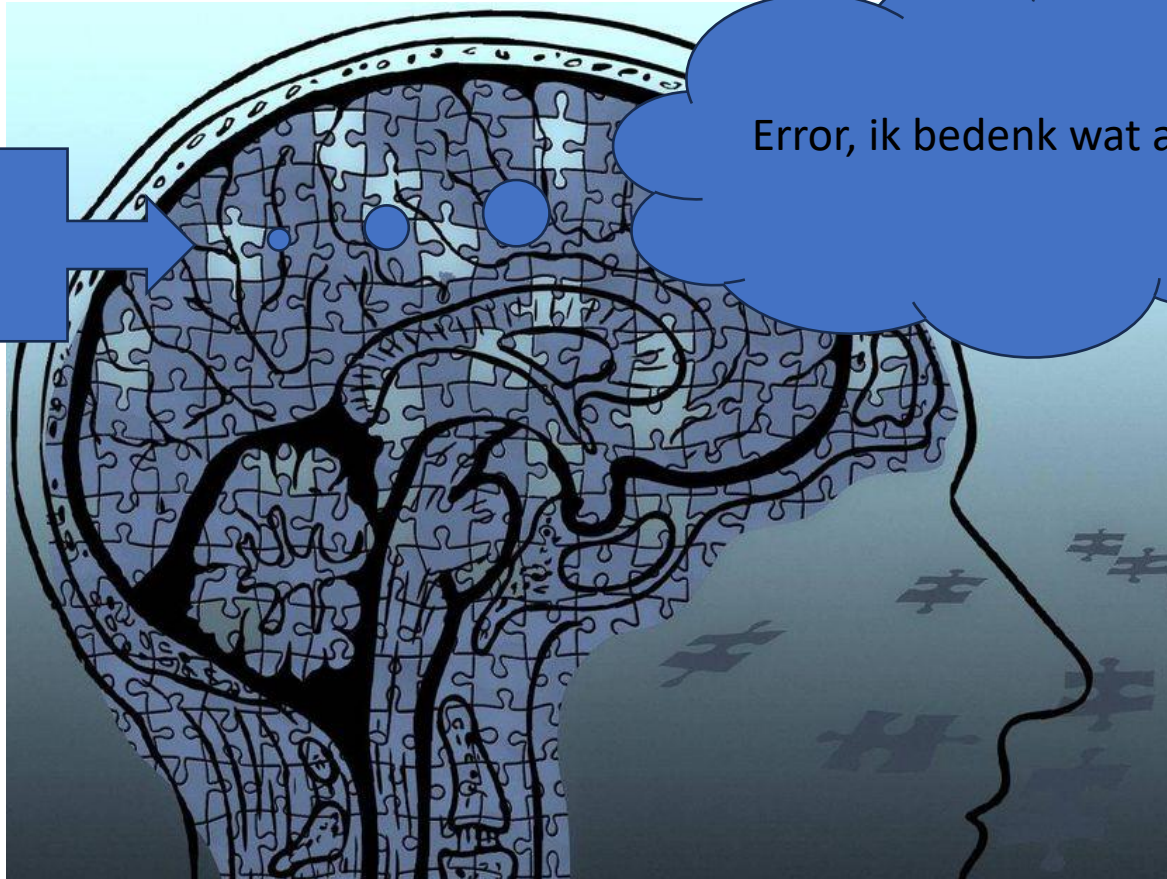

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Gat

Error, ik bedenk wat anders

Hoe werkt confabuleren?

1. *Affectieve theorie*
2. *Verwarring van temporele context*
3. *Strategisch ophaalprobleem*

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Hoe werkt confabuleren?

1. *Affectieve theorie*

Herinneringen zijn belangrijk
voor je identiteit

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

AUTOBIOGRAFISCH GEHEUGEN

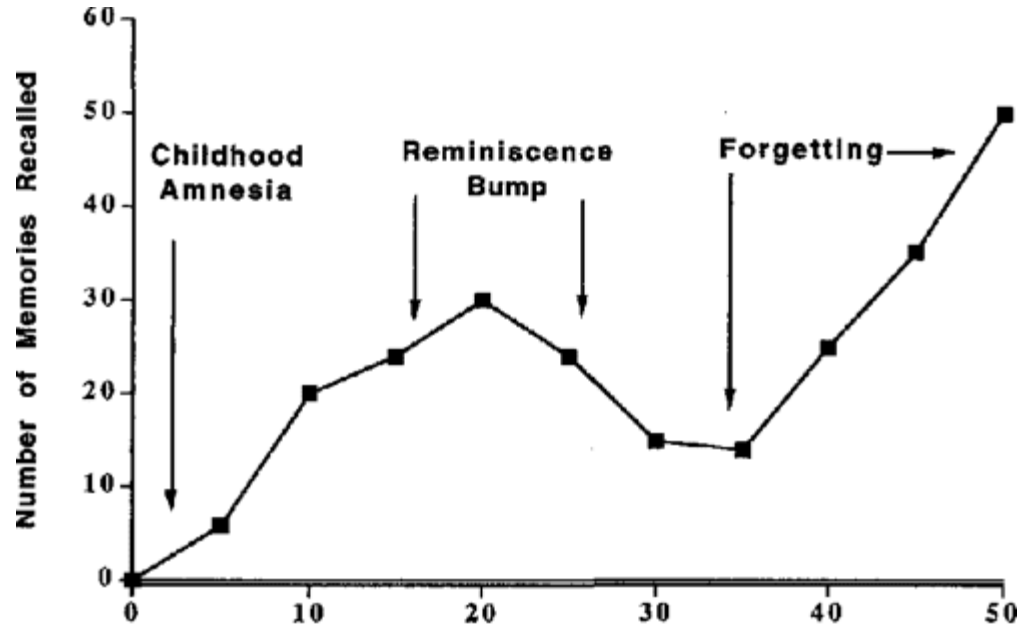

KORSAKOVCENTRUM

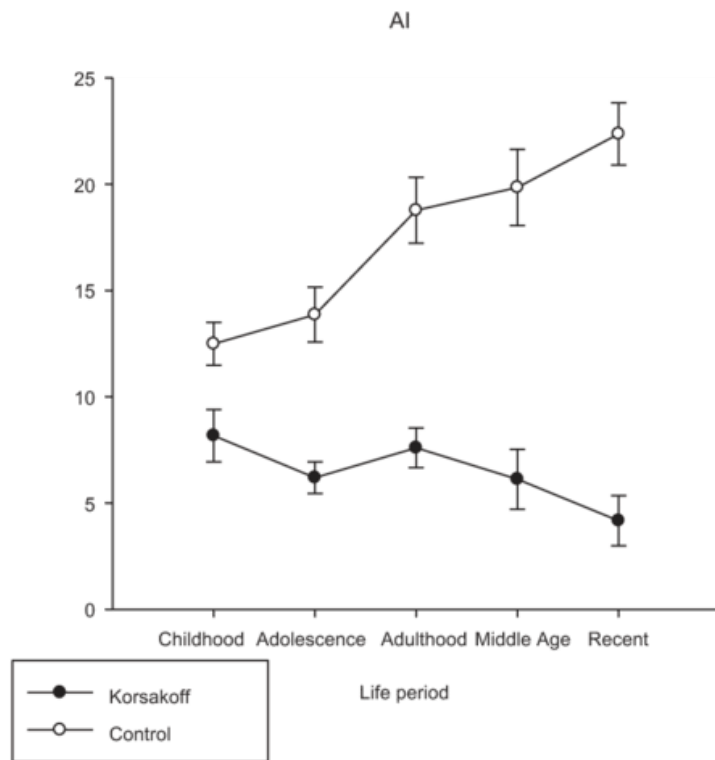
Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Autobiografisch geheugen

- Amnesie kindertijd
- Reminiscentie hobbel
- Recency effect

Autobiografisch geheugen

- Rensen, Kessels, Migo, Wester, Eling & Kopelman (2017).
- Korsakov: Minder gedetailleerde herinneringen
- Korsakov: **Temporele gradiënt**

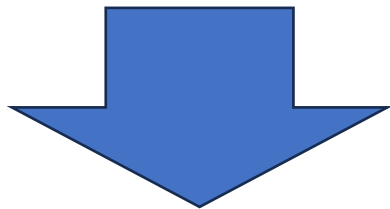

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Hoe zit dit bij mensen met Korsakov?

- Minder gedetailleerde persoonlijke herinneringen
- Meer moeite om persoonlijke informatie op te halen

Dit doet wat je met gevoel van “eigenheid”/ identiteit
Mensen met Korsakov hechten meer emotionele waarde aan hun herinneringen dan gezonde controles.

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Hoe werkt confabuleren?

1. *Affectieve theorie*

- Mensen met het syndroom van Korsakov hebben minder persoonlijke herinneringen
- De inhoud van de confabulaties komt overeen met iemands zelfbeeld en stemming
- Confabulaties ondersteunen iemands identiteit

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Hoe werkt confabuleren?

1 *Affectieve theorie*

2. *Verwarring van
temporele context*

3. *Strategisch
ophaalprobleem*

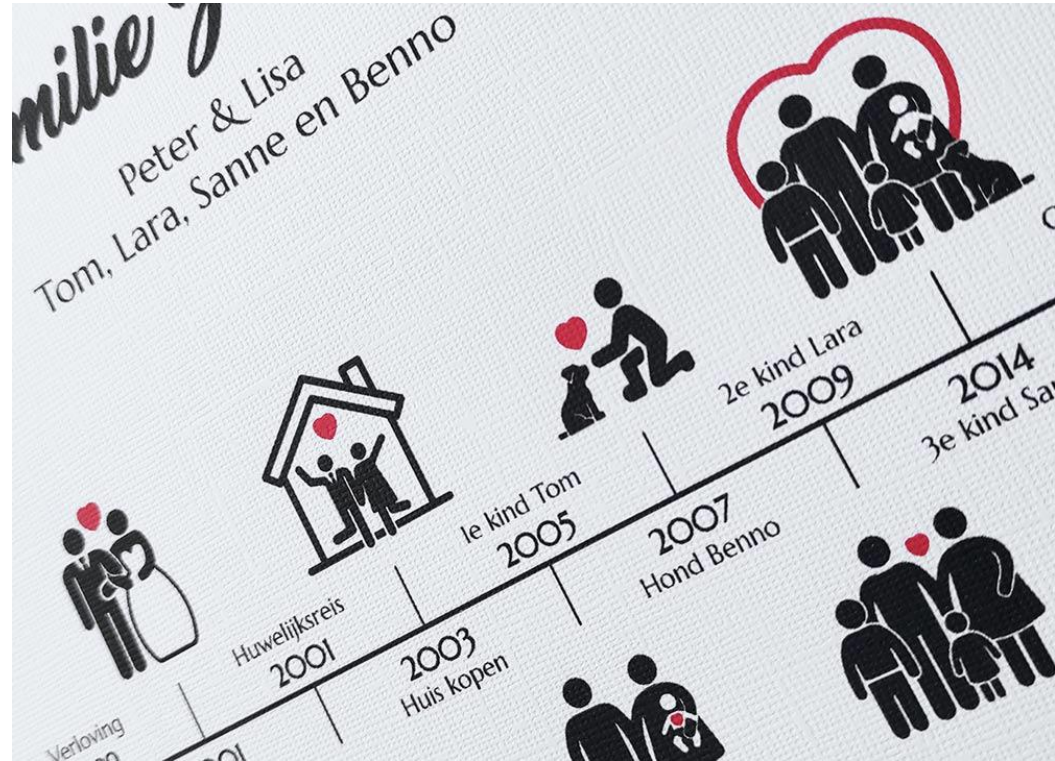
KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

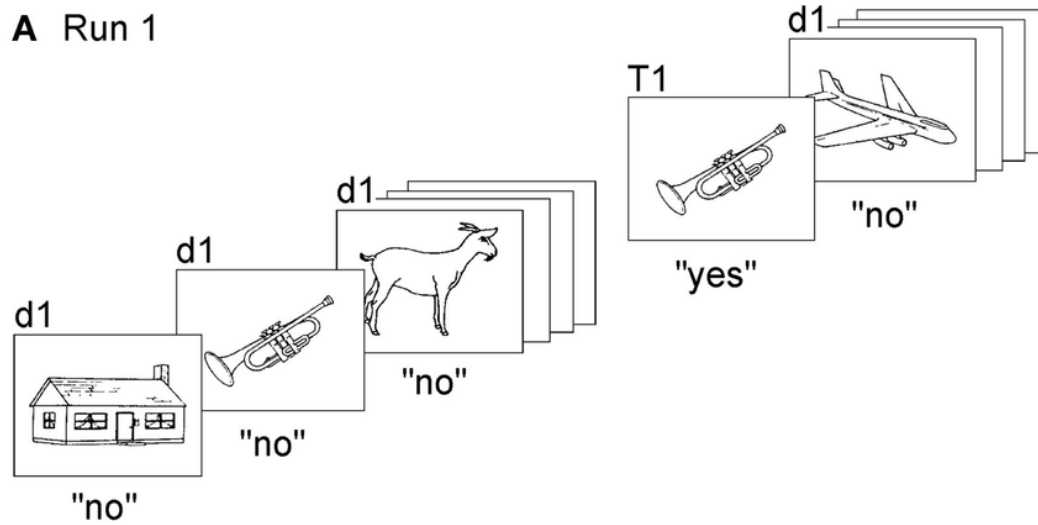
Hoe werkt confabuleren?

2. Verwarring van temporele context

Mensen met het syndroom van Korsakov kunnen de gebeurtenissen niet goed meer op een tijdslijn plaatsen

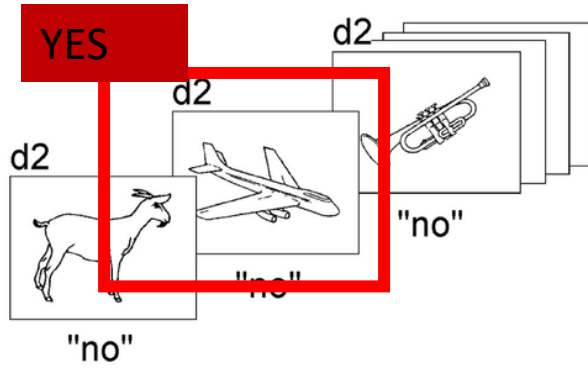

A Run 1

Heb je het plaatje
eerder **in deze reeks**
gezien?

B Run 2

Heb je het plaatje
eerder **in deze reeks**
gezien?

KORSAKOVCENTRUM

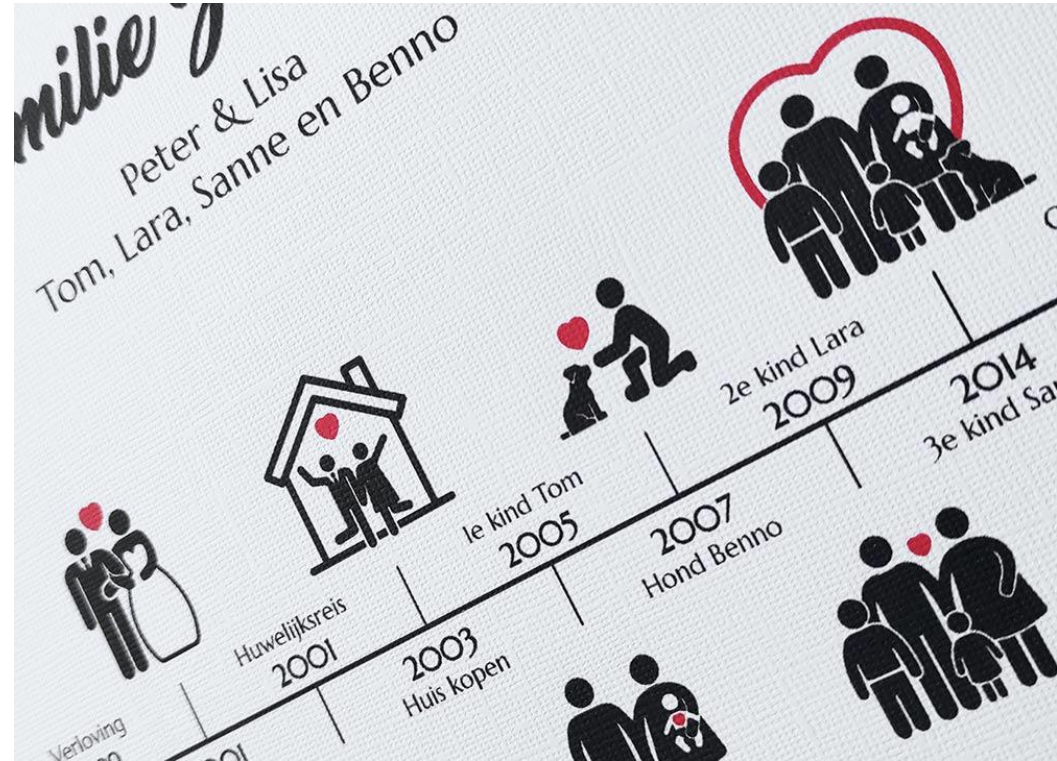
Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Hoe werkt confabuleren?

2. Verwarring van temporele context

Wat heb je gisteren gedaan?

→ Herinnering verkeerd op de tijdslijn

Hoe werkt confabuleren?

1 *Affectieve theorie*

2. *Verwarring van
temporele context*

3. *Strategisch
ophaalprobleem*

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Hoe werkt confabuleren?

3. Strategisch ophaalprobleem

- Verkeerde laadje wordt open gemaakt
- Er wordt niet gecheckt of de inhoud van het laadje klopt
- Vaak het laadje wat het vaakst open is gemaakt

KORSAKOVCENTRUM

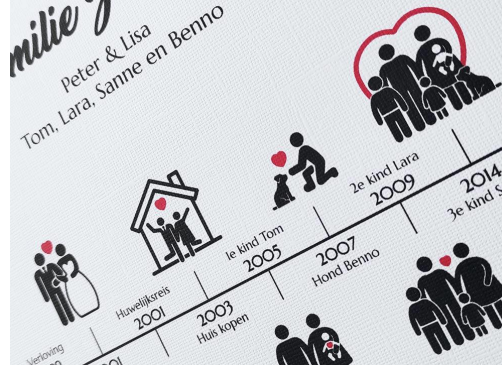
Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Hoe werkt confabuleren?

Identiteit

Tijdslijn

Juiste elementen selecteren

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Confabuleren is niet:

Het opvullen van gaten in het geheugen

Confabuleren is wel:

- ❖ Het hebben van herinneringen die niet kloppen qua **tijd** en/of **plaats** en/of **bron**
- ❖ Het gaat vaak over **autobiografische** herinneringen, die belangrijk zijn voor de **identiteit** van de persoon
- ❖ Het gaat vaak om de **best verankerde** herinnering
- ❖ **Overtuigd** van de herinnering (oprecht liegen)

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Cooper et al., 2006; Rensen et al., 2015; Kopelman, 2015; Wernicke, 1900

WAAR OF NIET WAAR

“Confabuleren is hetzelfde als een psychose”

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

WAAR OF NIET WAAR

“Confabuleren is hetzelfde als een psychose”

NIET WAAR

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Confabulatie of waan?

Meneer J. is overtuigd dat zijn vrouw deze maand jarig is (in werkelijkheid is ze 2 maanden geleden jarig geweest) en hij wil een cadeau kopen

Meneer J. is overtuigd dat zijn overleden vrouw nog via hersengolven met hem kan communiceren en hem opdrachten kan geven

- ❖ Als het gaat om een verkeerde overtuiging over een **herinnering**, dan gaat het (meestal) over confabuleren.
- ❖ Wanen beïnvloeden iemands keuzes in **verschillende situaties**.

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

- ❖ Confabuleren en psychoses lijken op elkaar, zitten mogelijk op hetzelfde spectrum, maar zijn niet hetzelfde
- ❖ Confabuleren komt vaak voor bij psychose, MAAR niet iedereen die confabuleert is psychotisch
- ❖ **Overeenkomst:** bij beide is de beleving anders dan de werkelijkheid, **beide fouten in de informatieverwerking**
- ❖ **Verschil:** “verkeerde herinnering” versus “verkeerde” sensorische ervaringen

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

WAAR OF NIET WAAR

“Als hulpverlener heb je invloed op
hoeveel iemand confabuleert”

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

WAAR OF NIET WAAR

“Als hulpverlener heb je invloed op
hoeveel iemand confabuleert”

WAAR

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Twée vormen

Uitgelokt

- ❖ Reactie op een vraag of situatie
- ❖ Inhoud is logisch, niet vreemd
- ❖ Moeilijk van echte herinneringen te onderscheiden
- ❖ Kan “gezonde mensen” ook overkomen

Spontaan

- ❖ Zonder aanleiding
- ❖ Inhoud is vreemd, soms zelfs bizar
- ❖ Handelen naar ideeën
- ❖ Uitsluitend bij patiënten (met geheugenproblemen)

(Kopelman, 1987; Heidler & Eling, 2015; Gilboa et al, 2006)

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Kan je confabuleren behandelen?

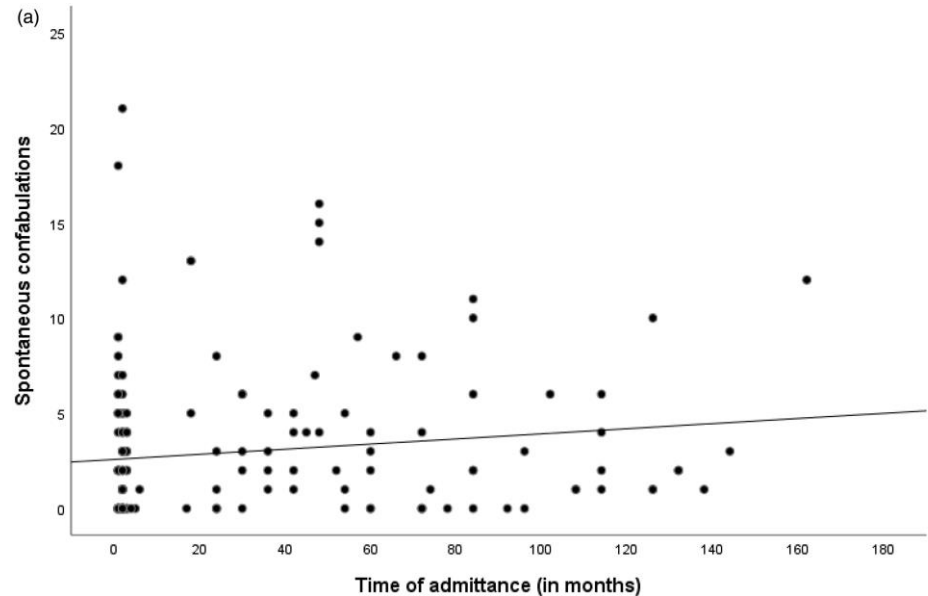
- ❑ Meestal verdwijnt confabuleren over tijd
- ❑ 7 van de 8 stopten met (spontane) confabuleren na 18 maanden (Schnider 2001)
- ❑ Maar: Oudman & Rensen...

Vincent van Gogh:

- ❖ 55% spontane confabuleerders
- ❖ 88% uitgelokte confabuleerders

Lelie Zorggroep:

- ❖ 80% spontane confabuleerders
- ❖ 74% uitgelokte confabuleerders

WAAR OF NIET WAAR

“Er zijn effectieve interventies om confabuleren te verminderen”

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

WAAR OF NIET WAAR

“Er zijn effectieve interventies om
confabuleren te verminderen”

WAAR

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Interventies

Review¹: 10 studies naar interventies confabuleren: 8 uit 10 effectief

- ❑ Interventies uniek, aangepast op inhoud confabulaties

Wat te doen bij persisterend en/of moeilijk hanteerbare confabulaties:

- ❑ Screenen (bijv. met NVCL-R)
- ❑ Check (waar mogelijk) of herinneringen kloppen (naasten, dossier, nieuws)
- ❑ Psycho-educatie naasten en zorgverleners
- ❑ Houd in gedachten dat mensen dit niet expres doen. Zorg voor een goede therapeutische relatie.
- ❑ Niet tegenspreken, maar luisteren en afleiden, en daarna...
- ❑ ...op andere momenten de juiste informatie verankeren
- ❑ Dagboek, aantekeningenboek, agenda (enig bewijs)
- ❑ Trainen van autobiografisch geheugen (bijv. foto's nemen en herhalen)
- ❑ Reminiscentietherapie (autobiografisch schrijven, verhalen vertellen, familieboom, scrapbook)

¹Francis, MacCallum, & Pierce, 2021

Hoe meet je confabuleren?

NVCL-R

Nijmegen-Venray Confabulatie Lijst - Herzien

Naam cliënt
Ingevuld door
Relatie tot onderzochte
Datum:

Instructies

Confabuleren is het vertellen over gebeurtenissen of herinneringen die niet kloppen. Het is iets anders dan liegen: bij liegen wordt bewust (expres) een onwaar verhaal verteld, bij confabuleren is de cliënt zich hier niet van bewust. Vaak is de cliënt dan ook overtuigd van de waarheid van zijn verhaal. Deze vragenlijst is bedoeld om spontane confabulaties te meten, dat wil zeggen confabulaties die de cliënt uit zichzelf vertelt en niet als reactie op een vraag. Er zijn ook een aantal vragen bij die wel over deze uitgelokte (reactie op vragen) confabulaties gaan, maar dit staat dan in de vraag vermeld. Tevens zijn er enkele vragen bij die gaan over het geheugen en de oriëntatie van de cliënt.

Elke vraag heeft vijf antwoordmogelijkheden. Omcirkel steeds het antwoord aan dat het meest van toepassing is op de cliënt. Wanneer u van mening bent dat geen van de antwoordmogelijkheden van toepassing is op de cliënt, omcirkel dan de eerste antwoordmogelijkheid aan. Als laatste is er ruimte voor eventuele op- of aanmerkingen op de vragenlijst.

Gratis te downloaden van website KKC:
[Nijmegen-Venray Confabulatie Lijst](https://korsakovkenniscentrum.nl)
[\(korsakovkenniscentrum.nl\)](https://korsakovkenniscentrum.nl)

Versie 1.3 © 2020, Y.C.M. Rensen, E. Oudman, J.M. Oosterman R.F.C. Kessels
Vincent van Gogh, voor gemeentelijke gezondheidszorg, Venray, Radboud Universiteit Nijmegen, Korsakov Centrum (Stigendael), Rotterdam.

Rensen, Oudman, Oosterman, & Kessels, 2020, *Assessment*

KORSAKOVCENTRUM
Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Waarom zou je het meten?

- ❖ Vermoedelijk is er sprake van confabuleren op jouw werkplek
 - ❖ Vaststellen: is het bij jullie aan de hand en hoeveel?
- ❖ Meten over tijd: hebben interventies effect?
- ❖ Onderscheid spontaan en uitgelokt belangrijk voor bejegening

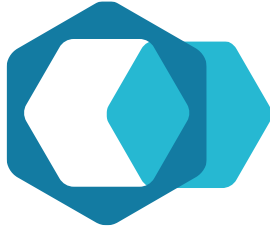
Take-home messages

- Een confabulatie is echt iemands waarheid.
- Confabulaties zijn herinneringen die niet kloppen in tijd, plaats of bron, ze zijn erg belangrijk zijn voor de **identiteit** van de persoon.
- Confabulaties zijn niet hetzelfde als wanen
- Als hulpverlener kan je iets doen aan confabuleren!

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

KORSAKOVCENTRUM

Voor alcoholgerelateerde cognitieve stoornissen

Dankjewel voor de aandacht.

Mocht je later nog op vragen komen:

yvonnerensen@vigogroep.nl

De NVCL-R is gratis beschikbaar op de website van het KKC!